

แฟร์เทรด การค้าที่เป็นธรรม

ดร. มนต์นันท์ พงษ์ไชยวิช

ความเป็นมาของแฟร์เทรด (การค้าที่เป็นธรรม)

เมื่อก้าวถึงแฟร์เทรดหรือการค้าที่เป็นธรรมอาจมีคนไม่มากนักในประเทศไทย ที่รู้จักว่าแฟร์เทรดคืออะไร ทั้งที่แฟร์เทรดได้เกิดขึ้นมากกว่า 60 ปีแล้ว แม้ว่าจะไม่มีบทบันทึกที่ชัดเจนแต่จากการรวบรวมข้อมูลของ Marlike Kocken ผู้จัดการของสมาคมการค้าที่เป็นธรรมในยุโรป (European Fair Trade Association: EFTA) ระบุว่ากิจกรรมแรกของแฟร์เทรดเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1940s โดย Edna Ruth Byler ที่ต่อมาได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลแรกที่ทำกรค้าแบบแฟร์เทรด หรือการค้าแบบเป็นธรรม โดยนำสินค้าประเภทเย็บปักถักร้อยของกลุ่มผู้หญิงยากจนจากประเทศ Puerto Rico มาจำหน่ายในสหรัฐอเมริกา

ในปี ค.ศ. 1946 Edna Ruth Byler เดินทางไปประเทศ Puerto Rico ได้เห็นความยากจนของผู้คนในประเทศนั้น ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ Byler เริ่มกิจกรรมการช่วยเหลือ โดยเธอมีความเชื่อว่าเธอสามารถสร้าง โอกาสทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนให้แก่ผู้ผลิตงานฝีมือต่างๆ ได้โดยการหาตลาดให้แก่งานของพวกเขา โดยเริ่มจากการนำสินค้าหัตถกรรมของกลุ่มผู้หญิงมาจำหน่ายในหมู่ญาติและเพื่อนของเธอในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยนำสินค้าหัตถกรรมใส่ในท้ายรถและตระเวนขาย พร้อมทั้งบอกเล่าเรื่องราวความเป็นอยู่ ความยากจนของเหล่าผู้ผลิตงานหัตถกรรมเหล่านั้น ทำให้ผู้คนในชุมชนของเธอได้รับรู้ความเป็นมาของผู้ผลิตงานหัตถกรรมที่พวกเขาซื้อไป จากกิจกรรมเริ่มต้นของ Byler นี้ ถือเป็นย่างก้าวที่สำคัญของการเริ่มต้นการเคลื่อนไหวในการจัดความยากจนของผู้คนในสังคม โดยใช้วิธีการหาตลาดให้แก่สินค้าของพวกเขา

ในปี ค.ศ. 1952 Byler และ Ruth Lederach ได้ร่วมกันจัดแสดงและจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมที่ The Mennonite World Conference เมือง Basel ประเทศ Switzerland ซึ่งถือเป็นโครงการส่งเสริมงานหัตถกรรมในต่างประเทศครั้งแรก

ในปี ค.ศ. 1958 ร้านค้าแบบแฟร์เทรดแห่งแรกได้ถือกำเนิดขึ้นที่สหรัฐอเมริกา ซึ่งต่อมารู้จักกันในชื่อ SELFHELP: Crafts of the world ซึ่งได้ดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน แม้ว่า Byler จะเกษียณไปตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 แต่กิจการ SELFHELP Crafts และเจตนารมณ์ของเธอยังคงได้รับการสืบทอดต่อมาและเป็นองค์กรที่สามารถพึ่งตนเองได้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1986 โดยมียอดขายถึง 3.6 ล้านดอลลาร์ ทั้งยังเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญ

ในการก่อตั้ง IFAT: The International Fair Trade Association เมื่อปี ค.ศ. 1989
SELFHELP Crafts ได้เปลี่ยนชื่อเป็น Ten Thousand Villages ในปี ค.ศ. 1996 และ
เติบโตขึ้นเป็นลำดับมียอดขายถึง 20 ล้านดอลลาร์ SELFHELP Crafts ในปี ค.ศ. 2006 และ
ยังคงดำเนินธุรกิจภายใต้หลักการของแฟร์เทรดจนถึงปัจจุบัน

ส่วนในยุโรป Oxfam ได้เริ่มธุรกิจแบบแฟร์เทรดในสหราชอาณาจักรในช่วงปลาย
ทศวรรษ 1950s โดยผู้บริหารของ Oxfam เดินทางไปเยือนฮ่องกงและได้เห็นงานหัตถกรรม
ของผู้อพยพชาวจีนจึงเริ่มนำมาจำหน่ายในสหราชอาณาจักร ในปี ค.ศ. 1959 Fair Trade
Original ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้กำเนิดขึ้น โดยเริ่มจากกิจกรรมให้ความช่วยเหลือผู้ทุกข์
ยากที่ประเทศอิตาลี ต่อมาได้ปรับการให้ความช่วยเหลือเป็นการทำการค้าเพื่อการพัฒนา
(development trade) ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1960-1970 องค์กรพัฒนาเอกชนหลายๆ องค์กรใน
แถบภูมิภาคเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา เห็นความสำคัญของระบบการค้าแบบแฟร์เท
รด์จึงให้การสนับสนุนผู้ผลิต โดยเฉพาะกลุ่มผู้ผลิตที่ด้อยโอกาสให้เข้าสู่ระบบการค้าแบบ
แฟร์เทรด โดยเปลี่ยนจากการให้ความช่วยเหลือเป็นการดำเนินธุรกิจการค้าแทน (Bowen,
2001. pp. 21-41)

ดังนั้นในปี ค.ศ. 1968 เมื่อมีการประชุมของ United Nations Conference on Trade
and Development: UNCTAD ที่กรุงเจนีวา ประเทศอินเดีย จึงได้กำหนดปรัชญาใหม่ใน
การช่วยเหลือผู้ผลิตที่ด้อยโอกาสว่า “Trade not Aid” ซึ่งถือเป็นการกำหนดแนวทาง
ของระบบการค้าแบบแฟร์เทรดอย่างชัดเจน (Bowen, 2001. pp. 21-41; Kocken, 2008,
pp. 1-3)

ปัจจุบันในระบบการค้าแบบแฟร์เทรดมีผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานที่อยู่ในระบบ
แฟร์เทรดมากกว่า 1 ล้าน 2 แสนคน และมีองค์กรที่ดำเนินธุรกิจในระบบการค้าแบบแฟร์
เทรดมากกว่า 3,000 องค์กรกระจายอยู่ในประเทศต่างๆ มากกว่า 60 ประเทศทั่วโลก
(Clarke, 2010; Kocken, 2008, pp. 1-3)

แฟร์เทรด คืออะไร

คำว่า แฟร์เทรด (Fair Trade) ได้ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกโดย Michael Barratt
Brown เมื่อปี ค.ศ. 1985 ในงานประชุมสัมมนา Trade and Technology ณ กรุงลอนดอน
ส่วนก่อนหน้านั้นการค้าลักษณะนี้ถูกเรียกว่า Alternative trade หรือ Alternative
commerce (“History”, n.d.)

แฟร์เทรด เป็นระบบการค้าที่มุ่งเน้นในการสร้างความเป็นธรรมในการดำเนินธุรกิจ ให้แก่คู่ค้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่เกษตรกรผู้ผลิต ผู้แปรรูป ผู้จัดจำหน่าย ผู้บริโภค รวมทั้งผู้ใช้แรงงานที่อยู่ในระบบการค้าแบบแฟร์เทรด โดยเกษตรกรผู้ผลิต ผู้แปรรูป และผู้จัดจำหน่ายสามารถขายสินค้าได้ในราคาที่เป็นธรรม ในขณะที่ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้าที่มีคุณภาพดีได้ในราคาที่เป็นธรรมเช่นกัน อีกทั้งผู้ที่ทำงานกับองค์กรแฟร์เทรดจะได้ค่าตอบแทนที่เหมาะสม มีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี มีความปลอดภัย ไม่ถูกกีดกันเรื่องเพศ สีผิว เชื้อชาติ ศาสนา องค์กรแฟร์เทรดยังให้ความสำคัญในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม และเน้นการส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องของความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม (“Principles”, n.d.; “What”, n.d.) ฉะนั้น แฟร์เทรด (Fair Trade) ก็คือ Trade fairly หรือการค้าอย่างเป็นธรรมที่สร้างความพอใจให้แก่คู่ค้าและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

หลักการของการดำเนินธุรกิจแฟร์เทรด

องค์กรแฟร์เทรดสากล (IFAT) ได้กำหนดหลักในการดำเนินการ 10 ประการ สำหรับองค์กรที่อยู่ภายใต้ระบบแฟร์เทรดที่ต้องปฏิบัติตามในการดำเนินงาน ดังนี้ (“แฟร์เทรด”, ม.ป.ป.; “10 Standards”, n.d.; “Principles”, n.d.)

1. สร้างโอกาสสำหรับผู้ผลิตที่ด้อยโอกาส องค์กรภายใต้ระบบแฟร์เทรดทำการค้าด้วยจุดประสงค์ในการช่วยขจัดความยากจนของผู้ผลิตให้ ลดน้อยลง ไม่ว่าผู้ผลิตจะเป็นบุคคล ธุรกิจครอบครัว หรือองค์กรที่ก่อตั้งเป็นกลุ่มการค้าแบบแฟร์เทรด นอกจากจะสามารถสร้างความมั่นคง ในฐานะการเงินให้กับผู้ผลิตแล้วยังสามารถส่งเสริมการเป็นเจ้าของธุรกิจให้กับผู้ผลิตเพื่อให้พึ่งพาตนเองได้อีกด้วย

2. มีความโปร่งใสและมีความรับผิดชอบโดยจิตสำนึก องค์กรภายใต้ระบบแฟร์เทรดต้องมีความโปร่งใสในการบริหารงานและการดำเนินธุรกิจ มีความรับผิดชอบโดยจิตสำนึกต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ให้ความเคารพและความเป็นธรรมต่อคู่ค้า รักษาข้อมูลทางการค้าของคู่ค้า ให้โอกาสพนักงาน สมาชิกขององค์กร และเกษตรกรผู้ผลิตในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และคู่ค้าต้องสามารถรับรู้ข้อมูลได้ตามที่ควรรับรู้ องค์กรต้องมีช่องทางการสื่อสารที่ดีและเปิดเผยในทุกระดับของการทำงาน

3. **มีความสัมพันธ์ทางการค้าที่ดี** เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีอย่างยั่งยืนทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของผู้ผลิต องค์กรภายใต้ระบบแฟร์เทรดจึงไม่เพียงแต่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางการค้าเป็นสำคัญเท่านั้น หากแต่ให้ความสำคัญกับการรักษาความสัมพันธ์ภาพระยะยาว ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นพันธมิตร ความเชื่อมั่น และการเคารพซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนา และการเติบโตของระบบการค้าแบบแฟร์เทรด หรือการค้าที่เป็นธรรมอย่างยั่งยืน

4. **ราคายุติธรรม** ราคาที่ยุติธรรมคือราคาที่ได้มีการตกลงยินยอมร่วมกันระหว่างทุกๆ ฝ่าย ราคานี้ต้องเป็นราคาที่เป็นธรรมกับผู้ผลิต คือเป็นราคาที่คุ้มกับต้นทุนและมี ส่วนต่างที่เป็นผลกำไรสำหรับผู้ผลิต ในขณะเดียวกันราคานี้ต้องเป็นธรรมต่อผู้บริโภค ด้วย ซึ่งจะทำให้สินค้าต่างๆ สามารถขายได้ในตลาด ราคที่เป็นธรรมนี้ยังต้องสะท้อนถึงค่าตอบแทนที่เป็นธรรมต่อพนักงาน มีความเหมาะสมกับปริมาณงานและความเสมอภาคกัน โดยไม่เลือกเพศ เชื้อชาติ ศาสนา หรือความแตกต่างอื่นๆ นอกจากนี้องค์กรภายใต้ระบบแฟร์เทรดยังต้องมีการชำระเงินแก่ผู้ผลิตอย่างรวดเร็วด้วยวิธีการที่เหมาะสม รวมทั้งให้การสนับสนุนทางการเงินตามสมควรแก่ผู้ผลิต เช่น การชำระเงินค่าสินค้า บางส่วนล่วงหน้า และส่งเสริมให้ผู้ผลิตสามารถผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่ม

5. **ไม่ใช้แรงงานเด็กหรือแรงงานที่ถูกบังคับ** องค์กรภายใต้ระบบแฟร์เทรดต้องเคารพต่อสิทธิของเด็กตามที่กฎหมาย และองค์กรสหประชาชาติกำหนด ไม่ใช้แรงงานเด็ก หากเด็กมีส่วนร่วมในการผลิตเพื่อการเรียนรู้ หรือการสืบทอดภูมิปัญญา การมีส่วนร่วมของเด็กนั้นต้องไม่กระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ ความปลอดภัย การศึกษาภาคบังคับ และการสันติภาพของเด็ก องค์กรต้องทำให้เกิดความมั่นใจต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องว่าไม่มีแรงงานที่ถูกบังคับให้ทำงานอยู่ในสถานที่ทำงานขององค์กร

6. **มีความเสมอภาคทางเพศและไม่เลือกปฏิบัติ** องค์กรภายใต้ระบบแฟร์เทรดต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อพนักงานหรือสมาชิกองค์กรในการจ้างงาน การจ่ายค่าตอบแทน การให้การอบรม การเลื่อนตำแหน่ง การเลิกจ้าง หรือให้เกษียณ ไม่ว่าจะมีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา เพศ อายุ และผู้พิการ องค์กรต้องให้โอกาสสำหรับหญิงและชายในการพัฒนาความสามารถ ผู้หญิงได้รับการฝึกการเป็นผู้นำ และได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทในการเป็นผู้นำมากยิ่งขึ้น องค์กรต้องเห็นคุณค่าการทำงานของผู้หญิง และรับประกันว่าผู้หญิงได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรม นอกจากนี้องค์กรภายใต้ระบบแฟร์เทรดต้องให้ความใส่ใจต่อสุขภาพและความปลอดภัยของหญิงมีครรภ์และหญิงที่มีเด็กอ่อน ผู้หญิง

ต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องผลประโยชน์ทางการผลิตที่ควรได้รับ องค์กรต้องมีความเคารพต่อวัฒนธรรม ประเพณี และไม่มีการแบ่งแยกหรือกีดกันทางด้านศาสนา เชื้อชาติ อายุ และผู้พิการ

7. **มีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี** องค์กรภายใต้ระบบแฟร์เทรดต้องมีการส่งเสริมสภาพการทำงานให้ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ ต้องมีน้ำดื่มที่สะอาด สุขาที่ถูกสุขลักษณะ และมีบริการทางการแพทย์ที่จำเป็น มีชั่วโมงการทำงานซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายแรงงาน และองค์กรต้องมีการสร้างความตื่นตัวในเรื่องของสุขภาพ และความปลอดภัยให้กับพนักงาน หรือสมาชิกขององค์กรอยู่เป็นประจำ

8. **มีการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพให้แก่ผู้ผลิต** องค์กรภายใต้ระบบแฟร์เทรดพยายามพัฒนาความสามารถและเพิ่มศักยภาพให้แก่พนักงานหรือสมาชิกขององค์กร โดยมีกิจกรรมในการส่งเสริม สนับสนุนช่วยเหลือเฉพาะด้านเพื่อพัฒนาศักยภาพในการบริหารงาน การผลิต และการเข้าสู่ตลาด ทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ ทั้งตลาดที่เป็นแฟร์เทรดและตลาดหลักอื่นๆด้วย

9. **ประชาสัมพันธ์ “แฟร์เทรด” (การค้าที่เป็นธรรม)** องค์กรภายใต้ระบบแฟร์เทรดต้องสร้างความตื่นตัวเรื่องการค้าที่เป็นธรรมให้เกิดขึ้นในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยพยายามสื่อความเป็น แฟร์เทรดให้กับคู่ค้าและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในตลาดการค้าสากล

10. **มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม** องค์กรภายใต้ระบบแฟร์เทรดพยายามใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าจากวัตถุดิบที่หาได้ง่ายและมีอยู่ทั่วไปในท้องถิ่น มีการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้วัสดุรีไซเคิล (recycle) และวัสดุที่ย่อยสลายง่ายสำหรับบรรจุภัณฑ์ นอกจากนี้ยังส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการลดการใช้พลังงาน การใช้ทรัพยากรต่างๆต้องใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่าที่สุด

หากพิจารณามาตรฐานทั้ง 10 ประการข้างต้นอย่างละเอียด จะพบว่ามาตรฐานดังกล่าวครอบคลุมทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

แฟร์เทรด คืออะไร, (ม.ป.ป.). ค้นเมื่อ 4 พฤศจิกายน 2553. จาก

http://www.thaicraft.org/new/thaicraft15th/what_is_fair_trade_TH.html

10 Standards of Fair trade, (n.d.). Retrieved December 2, 2010 from

http://www.wfto.com/index.php?option=com_content&task=view&id=2&Itemid=14

Bowen, B. (2001). Let's go fair. In B. Bowen & P. Callins (Eds.). *Fair Trade Yearbook, Challenges of Fair Trade 2001-2003* (pp. 21-41). Druk in de wear, Gent, Belgium.

Clarke, J. (2010). Fairtrade sales growth slowed in recession, Retrieved December 2, 2010 from <http://www.independent.co.uk/news/business/news/fairtrade-sales-growth-slowed-in-recession-1906489.html>

History of Fair Trade. (n.d.). Retrieved December 2, 2010 from <http://www.fair-trade-hub.com/history-of-fair-trade.html>

Kocken, M. (2008). *Fair Trade History*, Gent, Belgium: Druk in de wear.

Principles and working method, (n.d.). Retrieved September 24, 2010 from

<http://fairtrade.nl/NL/MainExtendedContent/Over-Fair-Trade-Original.aspx>

What is Fairtrade?, (n.d.). Retrieved November 4, 2010 from

http://www.fairtrade.net/what_is_fairtrade.html